Exploring the Challenges of Social Care System for Students: A Qualitative Study Conducted in Kerman, Iran

Zahra Fallah: M.A. student in social work, department of social work & social policy, faculty of social sciences, Yazd University, Yazd, Iran. z.fallah1401@gmail.com

Seyed Reza Javadian*: Associate professor in social work, department of social work & social policy, faculty of social sciences, Yazd University, Yazd, Iran. javadian@yazd.ac.ir

Ahmad Kalateh Sadati: Associate professor in sociology, sociology department, faculty of social sciences, Yazd University, Yazd, Iran. asadati@yazd.ac.ir

Abstract

Introduction: The Social Care System (SCS) for students is a plan that has been developed to prevent and control social harm towards students in schools across Iran. The plan has been implemented in schools and focuses on the role of social workers. It is important to identify any challenges or problems that may arise with the implementation of this plan to ensure that it can be evaluated and reviewed effectively. Therefore, the purpose of this research is to discover and explore any potential challenges associated with the SCS for students.

Methods: This is a qualitative study conducted in Kerman, Iran in 2023, using a phenomenological approach. The study includes interviews with thirty participants who are familiar with the plan, including students, teachers, and school counselors. The interviews were conducted in a semi-structured manner, and the data collected was analyzed using thematic analysis.

Results: The research objective has led to the construction of three key themes, which are discussed below. The first theme is "Policy Weaknesses," which includes several subcategories such as programs lacking continuity, infrastructure, coordination, and qualified staff. The second theme is "Content Weaknesses," which includes issues such as content being unfit for the culture and understanding of the target audience, and the lack of a rethinking approach. The third theme is "Implementation Obstacles," which encompasses challenges related to school ambassadors, students, school domain limitations, and family problems.

Conclusions: In conclusion, revising the content and implementation methods of the student's social care system can make it more effective in controlling and preventing social problems.

Keywords

Social Harm, Students, Social Care System, Social Care, Social Work

*Corresponding Author

Study Type: Original
Received: 15 May 2023
Accepted: 27 Jan 2024

Please cite this article as follows: Zahra Fallah Z, Javadian S, and Kalateh Sadati A. Exploring the challenges of social care system for students: A qualitative study conducted in Kerman, Iran. Quarterly Journal of Social Work. 2019; 12 (1); 5-14

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

مطالعه چالش‌های نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان مطالعه‌ای کیفی در شهر کرمان

زهرا فلاح: دانشجوی کارشناسی ارشد مددکاری اجتماعی، گروه مددکاری اجتماعی و سیاست‌گذاری اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران. z.fallah1401@gmail.com

سید رضا جوادیان*: دانشیار مددکاری اجتماعی، گروه مددکاری اجتماعی و سیاست‌گذاری اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران. javadian@yazd.ac.ir

احمد کلاته ساداتی: دانشیار جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران. asadati@yazd.ac.ir

واژگان کلیدی

آسیب اجتماعی، دانش‌آموزان، طرح نماد، مراقبت اجتماعی، مددکاری اجتماعی

* نویسنده مسوول

نوع مطالعه: پژوهشی
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۷

چکیده

مقدمه: طرح نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان یا به اختصار نماد به‌عنوان یکی از طرح‌های مراقبتی به‌منظور کنترل و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در مدراس ایران و با تاکید بر نقش مددکاران اجتماعی اجرا می‌گردد. شناسایی چالش‌ها و مشکلات این طرح مهم می‌تواند در فرایند ارزیابی و بازنگری آن موثر باشد. لذا هدف تحقیق حاضر کشف و واکاوی این چالش‌ها می‌باشد.

روش: این مطالعه کیفی، از نوع پدیدارشناسی بوده و در سال ۱۴۰۱در شهر کرمان انجام شد. تعداد سی نفر از افراد مطلع از طرح شامل دانش‌آموزان، معلمان و مشاوران مدرسه در مدارس به‌صورت هدفمند مورد مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قرار گرفتند. داده‌ها به روش تحلیل مضمون مورد تحلیل قرار گرفت.

نتایج: ناظر به هدف تحقیق سه مضمون برساخت شده عبارتند از: ضعف سیاست‌گذاری مشتمل بر زیرمقوله‌های برنامه‌های فاقد تداوم، فراهم نبودن زیرساخت‌ها، ناهماهنگی و نبود نیروی متخصص بود. ضعف محتوایی شامل نامناسب بودن محتوا با فرهنگ و فهم گروه هدف، و نبود رویکرد بازاندیشی می‌باشد. مضمون موانع اجرایی شامل مشکلات مرتبط با سفیران مدارس، مشکلات مرتبط با دانش‌آموزان، محدودیت‌های حوزه مدارس و مشکلات خانواده‌ها بود.

بحث و نتیجه‌گیری: در نهایت طرح نماد می‌تواند در زمینه کنترل و پشگیری از آسیب‌های اجتماعی کارآمدی بیشتری داشته باشد، مشروط بر آن‌که به لحاظ محتوایی و شیوه اجرا مورد بازاندیشی و بازنگری قرار گیرد. تحقیق و بررسی در مورد الگوی بازنگری شده نیازمند اقدامات پژوهشی و سیاستی می‌باشد که پیشنهاد پژوهش حاضر است.

نحوه استناد به مقاله: زهرا فلاح، سید رضا جوادیان و احمد کلاته ساداتی. فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۱۴۰۲؛ ۱۲ (۱): ۱۴-۵

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

مقدمه

اهمیت مدارس در کنترل و پیشـگیری از آسـیب‌های اجتماعی کودکان و نوجوانان ابعادی مضاعف دارد. بروز بسـیاری از اختلالات رفتاری در این دوران نشـان دهنده وجود آسـیب‌های اجتماعی در بزرگسالی است. چنانچه ویکتور هوگو در قرن هفدهم میلادی در سـخنی مشهور می‌گوید: «در مدرسـه‌ای که باز شود، در زندانی بسته می‌شود.» یکی از نقش‌های مهم تحصیل و تعلیم و تربیت در پیشـگیری از بزهکاری اسـت.[۱] براین اساس دهه‌هاست که بسیاری از کشورهای جهان به‌این نتیجه رسیده‌اند، که راه پیشگیری از بروز آسیب و جرم و بزه در جامعه از طریق پیشگیری وضعی، پیشگیری مبتنی بر پلیس و کنترل‌های بیرونی و اعمال کیفر و حبس نیست بلکه شیوه‌ها و عملکردهای آموزشی و پرورشی، مهارت آموزی در جهت پیشگیری و کنترل آسیب در سنی که شخصیت فرد در حال رشد و شکل گیری است، از مهمترین روش‌های کاهش آسیب‌های اجتماعی می‌باشد.[۲] در ایران نیز با گسترش آسیب‌های اجتماعی و درگیری دانش‌آموزان و فضای مدرسه با این آسیب‌ها، توجه به طرح‌های پیشگیرانه و توانمندسازی ضرورت پیدا کرد. یکی از این برنامه‌ها، طرح نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان می‌باشـد، که به‌طور اختصار طرح نماد نام دارد. این طرح از طریق سـند همکاری در شـانزده آذر ۱۳۹۷ در شورای عالی رفاه و تامین اجتماعی تحت عنوان میثاق همکاری‌های چند جانبه میان وزارت آموزش و پرورش، قوه قضاییه، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی تصویب شد. منظور از نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان، مجموعه‌ای نظام یافته از خدمات و برنامه‌ها، شـامل غربالگری، آموزش، توانمندسازی و حمایت‌های روانی، اجتماعی به‌منظور مراقبت دانش‌آموزان در برابـر رفتارهـای پرخطر، آسـیب‌های اجتماعـی و جرم‌ها از طریق مداخله به موقع و موثر اسـت. در این سـند بر مهار زمینه‌های آسـیب اجتماعی در سه فضای مدرسـه، خانواده، محله و با تاکید بر مدرسه به‌عنوان جدی‌ترین فضای اجتماعی کودکان و نوجوانان تاکید می‌شـود.[۳] با توجه به آمارهای ارائه شـده حدود یک درصد از دانش‌آموزان در معرض شـدید آسـیب‌های روانی و اجتماعی قرار داشـته و نیاز به درمان دارند و سی درصد به شـدت نیازمند توانمندسازی در زمینه‌های مختلف می‌باشـند.[٤] براساس تحقیقات حسینی سنگریزه و همکاران[٥] مواردی چون توسعه برنامه‌های فرهنگی و تربیتی، مشارکت والدین، آموزش مهارت‌های زندگی، آموزش خودمراقبتی، آموزش خانواده متناسب با دوره‌های رشدی کودکان و نوجوانان، همسویی رسانه‌های جمعی و تلویزیون با برنامه نظام مراقبت اجتماعی، می‌تواند به اثربخشی نتایج برنامه‌های نظام مراقبـت اجتماعی در مـدارس کمک کند. همچنین در همین زمینه احدی و احمد آبـادی[٦] عنوان کردند: نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان با چالش‌ها و تعارضاتی از جمله بی‌توجه‌ای به مهدکودک و پیش دبسـتانی، بی‌توجه‌ای به آموزه‌های پیشگیری وضعی، نبود نیروی متخصص جرم شناس در طراحی، برنامه‌ریزی و اجرا روبرو بوده است. در همین راستا رجبی پور[7] بر پیشگیری اجتماعی رشد مدار در قالب تعامل پلیس با آموزش و پرورش، اجرای آموزش و آگاه‌سازی با روش‌های متفاوت به دانش‌آموزان از سـوی پلیس برای مهار بزهکاری دانش‌آموزان تاکید داشـتند.[۸] تقویت شخصیت‌های مراقبت اجتماعی از طریق خودسازی، فعالیت‌های خودجوش، الگوسازی و شرطی‌سازی، و یکپارچه‌سازی فرهنگ مدرسه از طریق فعالیت‌های اجتماعی و کنش اجتماعی انجام می‌شود.[۹] متخصصان بهداشت و مراقبت‌های اجتماعی ملزم به همکاری با یکدیگر برای اجرای مراقبت‌های شـخص محور هستند.[۱۰] همچنین شیک و همکاران[۱۱] نیز آموزش مهارت‌های زندگی را در برنامه درسـی مدرسـه ناکافی می‌دانستند و تاکید بر نیاز شـدید برای افزایش آموزش مهارت‌های زندگی در نوجوانان داشتند. دبرا و سمبینی[۱۲] در مقاله‌ای به بررسی عوامل خطر دانش‌آموزی و زیست محیطی مرتبط با ترک تحصیل و نقش مددکاراجتماعی مدرسـه می‌پردازد. مددکاران اجتماعی می‌توانند در تلاش‌های چند سطحی در پیشگیری از ترک تحصیل نقش مهمی ایفا کنند. سـهیل سـاندهیو و همکاران[۱۳] نیز اظهار داشـتند، به‌منظور تکمیل برنامه‌های مراقبتی، غربالگری مسـتمر نیازهای اجتماعی و ارجاع توسط مدیران مرکز پروسـه‌ای لازم است. موارد فوق دال بر اهمیت اجرای طرح نماد در نظام پرورشـی و تربیتی دانش‌آموزان دارد. در این زمینه سیاسـت گذاران آموزش و پـرورش نیازمند فهم دقیق نقاط قوت و ضعف و نیز چالش‌ها و موانع هسـتند. ناظر به‌این امور تاکنون مطالعه‌ای در کشـور انجام نشـده است. لذا ضرورت انجام مطالعه‌ای با موضوع چالش‌های نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان احساس شد. از سوی دیگر وضعیت نظام اجتماعی گویای افزایش ارتکاب به جرم توسط کودکان و نوجوانان در سال‌های اخیر است که ذهن حقوقدانان و پژوهشگران حوزه پیشگیری از جرم را به خود معطوف کرده است. محققان درصدد شناخت علل بزهکاری این قشر از جامعه به‌منظور پیشگیری از جرم و بزه

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

هستند. برای تامین سلامتی افراد، پیشگیری از معالجه بهتر است. چراکه جلوگیری از ریشه گرفتن عادت‌های مجرمانه، از رها ساختن کودک در محیط‌های جرم‌زا و انتظار برای رسیدن وی به مسوولیت کیفری و ورود به سیستم دادرسی موثرتر است.[۱۴] از همین رو پژوهش حاضر در صدد آن است که با شناسایی چالش‌های نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان، وضعیت این طرح را به لحاظ سیاست‌گذاری، محتوایی و اجرایی مطالعه کند.

روش

مطالعه کیفی حاضر در سال ۱۴۰۱ در شهر کرمان انجام شد. این پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی بوده و از روش تحلیل مضمون برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است. مشارکت‌کنندگان در تحقیق شامل سفیران و مجریان طرح نظام مراقبت اجتماعی اعم از معلمان، مشاوران مدرسه و دیگر مسوولین مرتبط با این طرح و همچنین دانش‌آموزان و والدین آن‌ها در مدارس دخترانه و پسرانه شهر کرمان بودند. حجم نمونه بر اساس معیار اشباع در تحقیقات کیفی پانزده نفر از گروه هدف شامل ده نفر دانش‌آموز و پنج نفر از والدین آن‌ها، ده نفر از مجریان و سفیران طرح و پنج نفر از کارکنان مدارس اعم از دبیران و مدیران بودند. در مجموع با سی نفر مصاحبه نیمه‌ساختار انجام شد. مشخصات مشارکت‌کنندگان در جدول شماره یک آمده است. روش نمونه‌گیری در این تحقیق از نوع نمونه‌گیری هدفمند با حداکثر تنوع بود. مدت زمان مصاحبه‌ها از پنجاه تا صد و بیست دقیقه به طول انجامید. مصاحبه‌ها تا زمانی که پاسخ‌ها و بحث‌های افراد شکلی از تکرار به خود می‌گرفت ادامه پیدا می‌کرد. تحلیل داده‌ها به روش تحلیل مضمونی انجام شد، که شامل مراحل پیش‌رو بود. **آشنایی با متن:** مرحله‌ای از تحقیق که پژوهشگر با خوانش چندباره‌ای داده‌ها درصدد به‌دست آوردن چهارچوب کلی از واقعیت است. **کدگذاری:** محقق در این مرحله خط به خط داده‌ها را کدگذاری می‌نماید. **ترسیم نقشه:** در این مرحله محقق نقشه مضمونی از کدگذاری‌های صورت گرفته را عرضه می‌کند.[۱۵] روایی و پایایی داده‌ها نیز به‌صورت پیش‌رو بررسی شد. **اعتبار:** صرف زمان کافی برای هر مصاحبه و تایید فرایند پژوهش از سوی دو تن از اساتید گروه مددکاری اجتماعی دانشگاه یزد. **انتقال پذیری:** کسب نظر و تایید چهار مجری طرح در شهر کرمان که در پژوهش مشارکت نداشتند، در زمینه یافته‌های پژوهش. **اطمینان پذیری:** یادداشت برداری، ثبت و ضبط کلیه مصاحبه‌ها و رخدادها در طول مصاحبه. **تاییدپذیری:** مستندسازی و حفظ همه گام‌های پژوهش با نظارت تام استادان راهنما و مشاور. اخلاق تحقیق در این پژوهش مورد نظر پژوهشگران بود. به‌این منظور رعایت گمنامی مشارکت‌کنندگان و صداقت در مسیر تحقیق، تحلیل داده‌ها و گزارش آن‌ها نیز مورد توجه بود.

جدول(۱) مشخصات مشارکت‌کنندگان در مطالعه

شماره	سن	نقش
۱	۱۶	دانش‌آموز رشته تجربی
۲	۱۶	دانش‌آموز رشته طراحی
۳	۱۷	دانش‌آموز رشته انسانی
۴	۱۸	دانش‌آموز رشته تجربی
۵	۱۵	دانش‌آموز رشته ریاضی
۶	۱۷	دانش‌آموز رشته انسانی
۷	۱۸	دانش‌آموز رشته کامپیوتر
۸	۱۵	دانش‌آموز رشته تجربی
۹	۱۸	دانش‌آموز رشته ریاضی
۱۰	۱۵	دانش‌آموز رشته ریاضی
۱۱	۴۵	سفیر و مشاور طرح نماد در زمینه کار با والدین و معلمان، لیسانس علوم تربیتی، معلم ابتدایی
۱۲	۴۰	سفیر طرح نماد، لیسانس علوم تربیتی، معاون پرورشی متوسطه دوم
۱۳	۳۵	سفیر طرح نماد در متوسطه اول و دوم، لیسانس مشاوره، مشاور مدرسه
۱۴	۳۳	سفیر طرح در متوسطه دوم، دکتری فلسفه علوم تربیتی، دبیر متوسطه اول
۱۵	۴۰	نماینده قوه قضائیه در زمینه جرم و خشونت در طرح نماد، فوق لیسانس روانشناسی
۱۶	۵۰	مسوول اجرایی و راهبردی طرح نماد در کرمان، دکتری روانشناسی بالینی
۱۷	۴۶	سفیر طرح در متوسطه دوم، لیسانس علوم تربیتی، معلم ابتدایی
۱۸	۳۹	سفیر طرح در متوسطه اول و دوم، لیسانس مشاوره، مشاور مدرسه
۱۹	۳۲	سفیر طرح نماد در متوسطه دوم، لیسانس مشاوره، مشاور مدرسه
۲۰	۳۶	سفیر طرح نماد در متوسطه اول، دیپلم، سرایدار مدرسه
۲۱	۴۴	مدیر هنرستان، لیسانس الهیات
۲۲	۳۳	معاون پرورشی، لیسانس علوم تربیتی
۲۳	۴۰	دبیر فیزیک متوسطه دوم، لیسانس
۲۴	۴۲	دبیر ریاضی متوسطه دوم، لیسانس ریاضی
۲۵	۴۲	دبیر ادبیات متوسطه اول، لیسانس
۲۶	۳۹	مادر دانش‌آموز، لیسانس، مطلقه
۲۷	۴۰	مادر دانش‌آموز متوسطه دوم، دیپلم، خانه‌دار
۲۸	۴۲	مادر دانش‌آموز متوسطه دوم، دیپلم، خانه‌دار
۲۹	۳۵	مادر دانش‌آموز متوسطه دوم، لیسانس مدیریت بازرگانی،کارمند
۳۰	۴۸	پدر دانش‌آموز متوسطه دوم، پنجم دبستان، بنا

ملاک‌های ورود و خروج

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

ملاک‌هـای ورود: مجریـان، دانش‌آموزان و والدین نسـبت به طرح نماد آگاهی داشته و در برنامه‌های طرح نماد حضور داشـته‌اند. همچنین این گروه سـاکن شـهر کرمان بوده و نیز تمایل به شرکت در پژوهش و مصاحبه داشته باشند. **ملاک‌های خروج:** ناآگاهی از چگونگی اجرای طرح و حضور نیافتن در برنامه‌های طرح نماد را شامل می‌شود.

یافته‌ها

نتایج تحقیق نشـان داد که طرح نماد بـا وجود اهمیت و ارزش محتوایی در عمل با مشـکلات زیادی مواجه شـده اسـت. مشـکلاتی که از سـطوح کلان نظام اجتماعی تا سطوح خرد را شـامل می‌شود. مشـکلات مذکور در سه مضمون ضعف سیاسـت‌گذاری، ضعف محتوایی و موانع اجرایی بر ساخت شد و در جدول شماره دو آمده است.

۱-ضعف سیاسـت‌گذاری، ضعف سیاست‌گذاری در واقع به مسـاله‌ها و مشکلاتی اشـاره دارد که مانع ایجاد بسـترهای لازم برای اجرای درسـت و کامل طرح گردیده است. در این بخش مشکلاتی که به سبب سیاست‌گذاری ضعیف در این طرح نمایان شـده و شـامل برنامه‌های فاقد تداوم، فراهـم نبودن زیرسـاخت‌ها، ناهماهنگی و ضعف دغدغه متخصصین است، تشریح می‌گردد.

۱-۱برنامه‌هـای فاقد تداوم: مصاحبه‌شـوندگان بر نبود تداوم و انسجام لازم در اجرای طرح نماد تاکید می‌کردند و یکی از دلایل کم بازده شـدن این طرح را مقطعی و فشرده بودن کارگاه‌های آموزشی می‌دانستند. چرا که تمرکز سفیران طرح را به برگزاری جلسـات آموزشـی و عرضه گزارش در این رابطه معطوف می‌کرد و ممکن است هدف اصلی طرح یعنی شناسـایی و پیشگیری از آسـیب‌های اجتماعی را در حاشیه قرار دهد. در ادامه شرکت‌کننده شماره چهار گفت: «اولین موردش را مداوم نبودن طرح میدانم سطحی‌نگری و مقطعی بودن و نبود انسجام و فشرده بودن آن، باعث شد استقبال زیادی صورت نگیرد.» نقل قول‌ها نشان می‌داد برنامه‌ریزی که برای این طرح در نظر گرفته شده در مرحله اجرا تداوم نداشته و مقطعی است. تا حدی که سبب شده شرکت‌کنندگان و حتی سفیران به درستی اهداف طرح را درک نکنند و در اولویت اجرا قرار ندهند.

۱-۲فراهم نبودن زیر ساخت‌ها: طرح نماد از جمله طرح‌هایی است که بودجه مناسبی در آموزش و پرورش به آن اختصاص یافته اسـت. با این حال به‌دلیل فراهم نبودن زیر سـاخت‌های اجرایی بسیاری از سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها با اشکالاتی مواجه شـده اسـت. از جمله‌این‌که بعد از چند جلسـه برگزاری کلاس‌های توجیهی برای سـفیران و مجریان طرح، مدیریت راهبردی مناسبی در جهت آسیب‌های شناسایی شده انجام نشده و به‌عبارتی همراهی لازم با سفیران صورت نگرفته است. چرا که‌این طرح در مرحله اجرا با شیوع بیماری کووید۱۹ و پیامدهای آن از جمله تعطیلی مدارس مواجه شد و این شرایط سبب شد که طرح به خوبی اجرا نگردد. این در حالی است که دانش‌آموزان با بحران آموزش مجازی و مشکلاتی دیگر در محیط خانواده مواجه شـده بودند و این فرصت مناسـبی بود تا این طرح بتواند در قالبی دیگر حامی دانش‌آموزان باشد. از طرفی براساس گفته مربیان و مجریان طرح تخصیص بودجه به درستی اتفاق نیفتاد که‌این خود عاملی برای دلسردی و کم شدن تلاش این افراد در اجرای طرح گردید.

جدول(۲) مفاهیم، مضامین فرعی و اصلی مرتبط با چالش‌های طرح نماد

مضامین اصلی/// مضمون فرعی۱(مفاهیم)-مضموین فرعی۲(مفاهیم)-...مضامین فرعیn(مفاهیم)

ضعف سیاست‌گذاری/// برنامه‌های فاقد تداوم(نبود تداوم و انسجام، مقطعی بودن، فشردگی جلسات)-فراهم نبودن زیر ساخت‌ها(فراهم نبودن زیر ساخت‌های اجرایی، نبود مدیریت راهبردی، علل مداخله‌گر در اجرا، نبود دوراندیشی و انعطاف برای شرایط ویژه آموزشی از قبیل دوران کرونا، محدودیت امکانات مدرسه، فقدان اعتماد به ثبت اطلاعات دانش‌آموزان در سامانه، نبود نظارت بر تخصیص بودجه، ناعدالتی در پرداخت حق الزحمه سفیران)-ناهماهنگی(اختصاص نیافتن وقت و ساعت مشخص برای آموزش مهارت‌ها، نامناسب بودن اتحاد بین ارگان‌ها در عمل، سهل انگاری آموزش و پرورش در ارجاع کیس‌های آسیب و نارضایتی قوه قضائیه)-نبود نیروی متخصص(مشغله‌های آموزشی سفیران، فقدان نگاه آسیب‌شناسانه در اجرای طرح، تداخل کار مشاور در مدرسه و اجرای طرح نماد، اجباری نبودن مشارکت مشاوران، نبود مددکار اجتماعی در مدارس)

ضعف محتوایی/// نداشتن تناسب محتوا با فرهنگ و فهم گروه هدف(بی‌توجهای به تفاوت‌های فرهنگی، تدوین محتوای آموزشی براساس آموزش‌های مهارتی غربی، متناسب نبودن مطالب ارائه شده با گروه هدف، اسلامیزه کردن مهارت‌ها، نگارش جزوات با برخی از واژگان انتزاعی، بی‌توجهی به پیش فرض‌های فلسفی مهارت‌ها)-نبود رویکرد بازاندیشی(انجام ندادن آسیب‌شناسی و رفع اشکالات طرح بعد از اجرا، نگرشی نادرست نسبت به آسیب، نبود اطلاعات در رابطه با آسیب، وجود سفیران غیرمرتبط با مراقبت اجتماعی)

موانع اجرایی/// مشکلات مرتبط با سفیران مدارس(همکاری نکردن گروه هدف، اطلاع‌رسانی نکردن در رابطه با روند حل مشکل فرد آسیب‌دیده، درک نادرست مربیان در رابطه با مطالب تدوین شده، مشغله‌های آموزشی، کم توجهی مسوولین، چارچوب‌های طرح نماد و محدودیت‌های اجرایی، ناتوانی در پاسخگویی به برخی سوالات گروه هدف، زمانبر بودن ثبت اطلاعات در سامانه، مطابقت نداشتن با نگرش‌های مدیران)-شکلات مرتبط با دانش‌آموزان(ادامه‌دار نبودن طرح، مطابقت نداشتن برگزاری با شرایط دانش‌آموزان، نبود مشاوره ثابت، وقفه دراجرا در اثر شیوع کرونا، جدی نبودن مدارس در اجرای طرح، بهانه‌گیری دبیران، نبود اعتماد، شرکت افراد محدود در طرح)-محدودیت‌های حوزه مدارس (ایجاد نشدن دغدغه مشترک در دبیران، فرایند خسته‌کننده و دست و پا گیر، نگرفتن بازخورد از مدیران مدارس، اعتماد نداشتن به ثبت اطلاعات دانش‌آموزان دارای آسیب در سامانه طرح نماد، نبود آموزش‌ها در قالب ضمن خدمت برای دبیران)-مشکلات خانواده‌ها (ناتوانی در وفق دادن با آموزش‌ها، بی‌تمایلی والدین برای شرکت در جلسات، نگرفتن بازخورد از والدین، آموزش‌های زنانه، نداشتن وقت کافی والدین، ترس از صحبت درمورد مشکلات تابو، طولانی بودن ساعت کلاس‌ها، مشکلات اقتصادی خانواده‌ها، بی‌سوادی تربیتی، محدودیت‌های ارتباطی با والدین)

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

مشارکت‌کننده شماره نوزده: «بعد از شناسایی و غربالگری دانش‌آموزان آسیب‌دیده باید آن‌ها را به یک محیط امن هدایت می‌کردیم. برای این‌که کار نتیجه دهد. متاسفانه یکی از معضلاتی که در برخی از شهرستان‌های کرمان با آن مواجه بودیم، نبود خوابگاه متناسب با سن و جنسیت فرد بود. مثلا برای بچه‌های شش تا دوازده ساله خوابگاه هست ولی برای بچه‌های دوازده تا هجده ساله چنین امکاناتی در دسترس نبود.» مشارکت‌کننده شماره دوازده: «از طرف دیگر برای ثبت آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان سامانه‌ای به‌منظور ایجاد منابع حمایتی برای افراد شناسایی شده طراحی شده بود. اما به‌دلیل فراهم نبودن بستر اجرایی، بسیاری از مدیران مدرسه از معرفی دانش‌آموزان خود در سامانه خودداری می‌کردند.»

۱-۳ناهماهنگی: آنچه از گفته مصاحبه‌شوندگان بر می‌آمد، برنامه‌ریزی زمانی نامناسب در برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی، مشکلاتی را برای سفیران، دانش‌آموزان، دبیران و حتی والدین به‌وجود آورده است. در نتیجه هماهنگی لازم برای اجرای درست طرح انجام نمی‌شود. از سوی دیگر در زمان تصویب طرح نماد مقرر شده بود که حدود ده سازمان دیگر با آموزش و پرورش همکاری کنند تا در جهت کنترل و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و ایجاد منابع حمایتی حلقه واحدی شکل گیرد. اما در واقع چندان این همکاری موفق نبود. از یک طرف برخی از مدارس از ثبت اطلاعات دانش‌آموزان آسیب‌دیده و آسیب‌پذیر خودداری می‌کردند و از طرفی نیز سازمان‌های دیگر در حل برخی از این آسیب‌ها با مشکلات و محدودیت‌ها و یا همپوشانی وظایف مواجه می‌شدند. مجموع این عوامل سبب خروج قوه قضاییه از این طرح و قطع همکاری شد. مشارکت‌کننده شماره پانزده: «یکی از مساله‌های که قوه قضاییه با آموزش و پرورش داشت این بود که موارد آسیب به درستی یا خیلی دیر گزارش می‌شد.»

۱-٤ نبود نیروی متخصص: وجود سفیرانی که علاوه بر تدریس در فضای آموزشی مدرسه می‌بایست اهداف و آموزش‌های این طرح را نیز پیش ببرند سبب شد که در انجام وظایف، تداخل و کاستی‌هایی به‌وجود آید که منجر به کاهش کیفیت در هر یک از این حیطه‌ها می‌شد. در این میان بسیاری از مجریان و مربیان طرح هم بودند که یا از آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان آگاهی کافی نداشتند و یا در مداخله تخصصی مهارتی نداشتند. مشارکت‌کننده شماره چهارده: «می‌دانید آموزش صورت می‌گرفت ولی نیرویی که آسیب‌ها را بشناسد بچه‌ها را بفهمد و برای هر آسیب یک نگاه جمعی داشته باشد در کنار ما نبود.»

براساس نگاه آسیب‌شناسانه، واحد مشاوره در مدارس یکی از بازوهای مراقبتی محسوب می‌شود اما باوجود نقش مراقبتی آن، در اجرای این طرح حضور مشاوران به‌صورت اختیاری قلمداد شده بود. از طرفی بسیاری از مشاوران به‌دلیل ثبت اطلاعات در سامانه تمایلی به همکاری با این طرح نداشتند. از سوی دیگر در بسیاری از مدارس مددکاران اجتماعی حرفه‌ای نیز حضور ندارد که در اجرای این طرح به شکل تخصصی کمک کند. در نتیجه فقدان نیروی متخصص مددکاری اجتماعی سبب شد آموزش و پرورش در پیگیری و حمایت از دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان همیشه نیازمند مددکاران اجتماعی شاغل در اداره بهزیستی یا کمیته امداد باشد. این شرایط و همچنین وجود تفاوت در دیدگاه‌ها، اولویت‌ها و وظایف تعریف شده مددکاران اجتماعی هر یک از آن سازمان‌ها در مقایسه با اولویت‌های سازمان آموزش و پرورش سبب دغدغه‌مندی ضعیف متخصصان شده بود. درحالی که یکی از بندهای سند نظام مراقبت اجتماعی حضور و فعالیت مددکاران اجتماعی در مدارس می‌باشد.

۲-ضعف محتوایی، محتوای ضعیف و نامناسب آموزشی و مهارتی در جهت آگاه کردن و ارتقای توانمندی دانش‌آموزان برای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، از دیگر چالش‌هایی است که طرح نماد با آن روبرو است. از جمله مضامین حاصل شده شامل نامناسب بودن محتوا با فرهنگ و فهم گروه هدف و همچنین نبود رویکرد بازاندیشی می‌باشد.

۲-۱نامناسب بودن محتوا با فرهنگ و فهم گروه هدف: جزوات آموزشی این طرح شامل آموزش مهارت‌های مورد نیاز برای دانش‌آموزان در جهت کاهش آسیب‌های اجتماعی می‌باشد. آنچه که برای افراد مصاحبه شونده در عرضه محتوا به‌عنوان چالش در مسیر اجرایی طرح بیان گردید، ارائه مطالب یکسان، بدون توجه به فرهنگ، سن، مقطع تحصیلی و طبقه اجتماعی دانش‌آموزان هدف این طرح بود. افراد مصاحبه شونده تاکید داشتند که برخی از محتوای عرضه شده براساس نگاه و رویکردهای نظری حاکم بر جوامع غربی است که درک و فهم آن برای مجریان مدارس و گروه هدف آسان نبود. در برخی از موارد رویکردهای این‌چنینی با قالب و نگاه اسلامی و ایرانی نیز ترکیب شده که محتوای قابل قبولی به‌دست نیامده است. همچنین استفاده از برخی واژگان انتزاعی فهم مطالب را برای

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

برخی از شـرکت‌کنندگان در این طرح و حتی در مـواردی بـرای مجریان و مربیـان طرح با دشواری‌هایی روبرو کرده بود.

مشـارکت‌کننده شـماره بیسـت و هفـت: «مولفین و کارشناسـان این طرح مهارت‌هایی که در زمینه ارتباط و اجتماعی شدن، هست را از جوامع غربی گرفته بودند و یه جورایی آن‌ها را اسـلامی کرده بودنـد و از طرفی خب همه افراد که تحصیـلات بالایی ندارند افرادی که کم‌سواد و بی‌سواد هستند در کجای این طرح قرار می‌گیرند.»

۲-۲نبود رویکرد بازاندیشـی: در بسیاری از طرح‌هایی که بـرای اولین بار به مرحله اجرا می‌رسـند، توجه خاصی به نظارت و ارزشیابی نتایج و پیامدهای آن از سوی مدیران می‌شود تا به‌منظور بهبود اثرات آن، نقایص و نقاط ضعف آن مشـخص گـردد. قابل انتظار بـود که در شروع مرحله اجرایی طرح نماد نیز این موضوع مدنظر قرار گیرد اما بر اساس اطلاعات حاصل شـده و باوجـود نوپا بودن طـرح، رویکردی آسیب‌شناسـانه نسبت به محتوا و شیوه اجرایی آن وجود نداشته است.

به همین دلیل تا زمان انجام پژوهش به درستی این طرح مورد ارزشیابی و بازاندیشی به لحاظ رویه‌هـای اجرایـی و محتوای آموزشـی قرار نگرفته اسـت. مشارکت‌کننده شماره بیست و یک: «یکی از چیزهایی که جای خالی آن در طرح بود و باعث می‌شد نقص‌های طرح حل نشود و همان‌گونه پیش برود نگرفتن بازخورد از مجریان و افراد مرتبط با طرح بعد از هر دوره اجرایی بود.»

۳-موانـع اجرایـی، در پـی مطالعـه چالش‌های اجرایی طرح نظام مراقبت اجتماعی در نظـام آموزش و پرورش بر مبنای مولفه‌های مطرح شـده و پـس از جمـع‌آوری و تحلیل اطلاعات، به‌طورکلی موانع تحت عنوان چهار مضمون که شـامل محدودیت‌های اجرایی در مـدارس، محدودیت‌های حوزه دانش‌آموزی، محدودیت‌های مربوط به مدارس و مشکلات مربوط به مشارکت خانواده‌ها، شناسایی شد.

۳-۱مشکلات مرتبط با سفیران مدارس: مشکلات اجرایی که سفیران در فرایند اجرای طرح با آن روبرو بوده‌اند سـبب شده است که نتوانند به درسـتی و با همان انگیزه اولیه‌ای که در مسیر اجرایی کردن اهداف طرح گام گذاشته بودند، پیش بروند. مواجه شدن آنان با مشکلاتی چون آماده نبودن برای آموزش، ناتوانی در پاسـخ‌گویی به برخی از سـوالات گروه هدف، همکاری و توجه ناکافی کادر مدرسه و مسوولین مربوطه، نداشتن اجازه مداخله، کمبود وقت به‌دلیل مشـغله و سایر دغدغه‌های سفیران از جملـه حرفه‌آموزی خود در کنار اجرای طرح سـبب کاهش همکاری و افزایش دلسـردی آن‌ها نسبت به اجرای طرح گردد. از طرفی زمانبر بودن ثبت اطلاعات در سامانه مرتبط با طرح نماد و وقت‌گیر بودن فرایند تکمیل فرم‌های مربوط به هر دانش‌آموز سبب کاهش عملکرد کارشناسان مربوطه می‌شد. همچنین اعتماد نداشتن کادر مدرسه به‌ویژه مدیر مدرسه نسبت به ثبت اطلاعات در سـامانه و وقت گذاشـتن جهت کسب رضایت این افـراد در رابطه بـا رعایت اصل رازداری و رفـع نگرانی‌های آنان درمورد اطلاعات دانش‌آموزان نیز از دیگر مشـکلات بود. از طرف دیگر تطابق نداشتن طرح نماد با نگاه و رویکرد مدارس و همچنین بی‌اطلاعی سفیران از روند پیگیری دانش‌آموزان آسیب‌دیده و عرضه نکردن بسته‌های حمایتی مرتبط با آسـیب دانش‌آموزان سـبب ایجاد ناراحتی و احساس ناتوانی در سفیران مدارس گردید. مشارکت‌کننده شـماره چهارده: «...طرح نماد کار سنگینی است. باید بلد کار باشد بتواند با سیستم کار کند و خیلی باید وقت گذاشت یعنی من خودم همه کارها را نمی‌توانستم در مدرسه انجام دهم. و بخشی از آن را باید در خانه انجام می‌دادم و حتی از خواب شبم می‌زدم و کارهای ثبت دانش‌آموزان را انجام می‌دادم.»

۳-۲مشـکلات مرتبط با دانش‌آموزان: طرح نماد بسـیار با انرژی و انگیزه قوی مربیان اجرایی در مدارس شـروع شد ولی پس از مدتی کوتاه مشخص شـد که آموزش همه مهارت‌ها و تکنیک‌های تعریف شده در آن در جلسات محدود امکان پذیر نیست. از طرفی زمان‌بندی مشخصی نیز برای اجرای آن در برنامه‌های مدرسـه تعیین نشـده بود. همچنین در اجرای طرح نماد موانعی دیگری نیز وجود داشـت از جمله اجازه ندادن دبیران برای حضور در طرح به‌جای حضور در کلاس، سـنگینی دروس و امتحانات دانش‌آموزان و انتخاب دانش‌آموزان محدود برای شرکت در کارگاه‌ها. علاوه بر آن نبود یک مشـاور ثابت و یا یک مددکار اجتماعی در مدرسـه سبب شد بستر بین مدرسه و دانش‌آموزان برای ایجاد محیطی امن به جهت بازگو کردن مشـکلات خود با خلاهایی از جمله بی‌اعتماد و شـکل نگرفتن روابط درسـت بین مجریان طرح و دانش‌آموزان شود. مشارکت‌کننده شماره سه: «چجوری می‌شه انتظار داشت طرحی که یک روز وسط زنگ ریاضی بهمون می‌گن بیاید تو کارگاه و از این طرف معلم اجازه نمی‌ده. بتونه باعث کم شدن آسیب‌ها بشه؟»

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

۳-۳محدودیت‌های حوزه مدارس: ساعات طولانی حضور در کارگاه‌ها و تداخل با ساعات آموزشی دبیران و همچنین برگزاری کلاس‌ها در عصر سبب بی‌رغبتی و کم‌تمایلی دبیران برای شرکت در این کارگاه‌ها می‌شد. همین عامل سبب گردید یکی از ارکان مهم این طرح که می‌توانست همکاری لازم را جهت حضور فعال دانش‌آموزان فراهم کند، با مشکلاتی روبرو شود. به‌دلیل این‌که برخی از این کلاس‌ها جز فعالیت‌های ضمن خدمت دبیران به حساب نمی‌آمد، سبب می‌شد دبیران آن را به‌عنوان یک طرح غیرضروری و فوق برنامه‌ای تلقی کنند. از سوی دیگر، ناممکن بودن عرضه نظر و بازخورد به مسوولان طرح از سوی مدیران و در رابطه با عملکرد مجریان و نتایج حاصل از طرح مثل میزان کاهش آسیب ها نیز از محدودیت‌های دیگر طرح نماد در حوزه مدارس بود. براساس گفته‌های مصاحبه‌شوندگان اعتمادسازی لازم صورت نسبت به‌این طرح انجام نشده است به‌عنوان نمونه بی‌اطلاعی مدیران مدرسه از چگونگی برخورداری دانش‌آموزان معرفی شده از بسته‌های حمایتی تعلق گرفته به دانش‌آموزان.مشارکت‌کننده شماره هجده: «در رابطه با سامانه مساله‌ای که ذهنم به شدت درگیر آن بود این که آیا ثبت اطلاعات می‌تواند راهگشا باشد؟ در نظر بگیرد در یک شهر کوچک مشکل یک دانش‌آموز را در یک سامانه ثبت کنیم، این‌گونه افراد زیادی ممکن است از مشکلی که دانش‌آموز به ما اعتماد کرده و بازگو کرده است، مطلع گردند.»

۳-٤ مشکلات خانواده‌ها: براساس اطلاعات جمع‌آوری شده، والدین در ابتدا در این طرح شرکت فعال داشتند اما مجموعه‌ای از عوامل سبب ریزش والدین در کارگاه‌ها در حال برگزاری شد. از جمله‌این‌که همه والدین از نظر سواد و طبقه اجتماعی و فرهنگی در یک سطح نبودند و این عامل سبب شد برخی از حاضرین نتوانند خود را با تکنیک‌ها و مهارت‌های آموزشی وفق دهند. از طرف دیگر برخی از والدین نیز به‌دلیل نگرفتن پاسخ مساله‌ها و سوالات خود از افراد برگزار کننده کارگاه، آن را بی‌نتیجه ارزیابی کرده و همین عامل موجب دلسردی و تمایل کم آن‌ها برای شرکت در جلسات بعدی شد. به‌نظر می‌رسد برگزاری این کارگاه‌ها بدون بسترسازی اولیه صورت گرفت و همین عامل باعث ایجاد نگرانی والدین نسبت به محیط آموزشی فرزندانشان شد. از دیگر چالش‌های این طرح در اجرا زنانه تلقی شدن آموزش‌ها بود که سبب شد روند اجرایی طرح نماد به درستی طی نشود. به‌این صورت که در برگزاری این کارگاه‌ها چندان حضور و دغدغه‌ای از سوی پدران احساس نمی‌شود و همه چیز به نقش مادران، مشارکت و بازگویی مشکلات از زبان آن‌ها بستگی داشت. مشارکت‌کننده شماره پانزده: «یکی از مشکلاتی هم که پیش می‌آمد این بود که بیشتر مادران مشارکت می‌کردند و پدران زیاد حضور نداشتند. یعنی من فکر می‌کنم ساعات برگزاری جوری بود که پدران نمی‌توانستند شرکت کنند.» ازدیگر مساله‌ها شناخته شده آن بود که برخی دانش‌آموزان مشکل‌دار، دارای خانواده‌های مشکل‌دار بودند. لذا والدین آن‌ها تمایل چندانی برای شرکت درکارگاه‌ها و حل مشکلات خود و فرزندانشان نداشتند و برخی این شرایط خانوادگی را به‌عنوان شیوه و مسیر زندگی خود پذیرفته بودند. در برخی موارد حتی دست‌یابی به والدین و برقراری ارتباط با هردو والد با سختی‌هایی همراه بوده است. سایر یافته‌های مرتبط با موانع اجرایی طرح نماد، وجود والدینی بود که به اندازه کافی سواد تربیتی نسبت به فرزندان خود نداشتند و براساس گفته مصاحبه‌شوندگان، یک کلام عاطفی و صمیمی را نسبت به فرزندان خود نمی‌توانستند ابراز کنند در نتیجه‌این شرایط، منجر به‌ایجاد فاصله بین آنان و فرزندانشان و بروز آسیب‌های بعدی می‌شد. از سوی دیگر وجود مشکلات اقتصادی و نبود نظارت والدین بر فضای مجازی مورد استفاده فرزندان نیز بر گسترش آسیب‌های اجتماعی برخاسته از محیط خانواده می‌افزود. مشارکت‌کننده شماره سیزده: «شما در نظر بگیرید من مادرهایی از دانش‌آموزان را سراغ دارم که معاش و خرج خانواده را از طریق قالی‌بافی در می‌آورد حالا اگر قرار باشد که عصر در جلسات این‌چنینی شرکت کند و این جلسات برای او انگیزه و اشتیاق ایجاد نکند پیش خود می‌گوید کاش نیامده بودم و یک گره قالی دستم جلوتر بود.»

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف مطالعه چالش‌های نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان در شهر کرمان انجام گرفته است. ضعف سیاست‌گذاری، ضعف محتوایی و موانع اجرایی ازمضامین به‌دست آمده دراین مطالعه است. می‌توان گفت مهمترین مولفه‌ای که سبب ایجاد چالش در اجرای طرح نماد گردید، چالش‌های مرتبط با سیاست‌های تدوین و اجرای طرح بود. مولفه‌های

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

مربوط به ضعف‌های سیاست‌گذاری مانند نداشتن تداوم و انسجام طرح، فراهم نبودن زیر ساخت‌ها، همه‌گیری ویروس کرونا و تعطیلی مدارس، نداشتن اعتماد به ثبت اطلاعات، بی‌عدالتی در پرداخت حق‌الزحمه‌های سفیران طرح، نداشتن وقت و زمان مشخص برای آموزش، مشغله‌های آموزشی مربیان، نبود رویکرد بازاندیشی و تداخل کار مشاوره در مدرسه با اجرای طرح نماد و مواردی از این دست سبب بروز چالش‌هایی در طرح نظام مراقبت اجتماعی گردید. یافته بعدی در مورد موانع محتوایی طرح نظام مراقبت اجتماعی بود. بیشتر مشارکت‌کنندگان به‌ویژه سفیران طرح بیان می‌کردند که جزوات مدون طرح شامل مطالبی است که درک برخی از آن برای گروه هدف و حتی سفیران طرح دشوار است. از طرفی نبود رویکرد بازاندیشی در رابطه با ارتقای طرح و نبود امکان ارزشیابی از دیگر موانع محتوایی بود. در زمینه اجرای طرح نیز موانع و مشکلاتی وجود داشت که سبب شد عملکرد موثری که از اجرای طرح انتظار می‌رفت به درستی محقق نگردد. مواردی مثل دلسردی سفیران طرح، نداشتن آمادگی آن‌ها، ناتوانی در پاسخ‌گویی به سوالات گروه هدف، مطابقت نداشتن با ساعات کلاسی دانش‌آموزان، نداشتن دغدغه مشترک در دبیران، بی‌اعتمادی به ثبت اطلاعات دانش‌آموزان دارای آسیب در سامانه طرح نماد، بی‌تمایلی والدین برای شرکت در جلسات، آموزش‌های زنانه و فقدان سواد تربیتی را از مهمترین موانع اجرایی طرح نظام مراقبت اجتماعی دانست.

در خصوص وجوه مشترک این مطالعه با تحقیقات پیشین می‌توان به‌این موارد اشاره کرد. توجه به شناسایی آسیب‌های اجتماعی در مدارس و برنامه‌هایی برای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، همچنین نبود متخصصین آسیب‌شناس مثل مددکاران اجتماعی در مدارس که منجر به اجرا نشدن برنامه‌های پیشگیرانه و یا تداوم نداشتن آن برنامه‌ها شده است. به‌طور مثال، پژوهش احدی و امامی احمد آباد،[٦] حسینی سنگریزه و همکاران[٥] که در همه‌این مطالعات بر لزوم ایجاد رویکردهای جدید و بازاندیشی در محتوا و سیاست‌گذاری‌های این طرح تاکید داشتند.

ماچین و همکاران[١٠] در پژوهش خود بر این نکته تاکید کردند که متخصصان حوزه بهداشت و مراقبت اجتماعی مثل مددکاران اجتماعی ملزم به همکاری با یکدیگر به منظور عرضه مراقبت‌های شخص محور در مدارس هستند. بنابراین، افراد حرفه‌ای در قالب تیم‌های چند رشته‌ای تصمیم‌گیری می‌کنند. در حالی که در مطالعه حاضر مشخص شد که در طرح نماد این همکاری بسیار کمرنگ است. پژوهش ساندهیو و همکاران[١٣] بر این مهم تاکید کرد که نیاز به برنامه‌های غربالگری مراقبت اجتماعی باید به‌صورت مستمر وجود داشته باشد. اما در این مطالعه ما معلوم شد که‌این برنامه‌ها تداوم کافی ندارد. در مقابل پژوهش حاضر با مطالعه شیک و همکاران[١١] نتایج مشابه‌ای دارد. آنان نشان دادند که اکثریت نوجوانان آموزش مهارت‌های زندگی را در برنامه درسی مدرسه ناکافی می‌دانستند.

مطابق نظریه کییز و براساس رویکرد سلامت اجتماعی باید به پنج بعد شکوفایی، همبستگی، انسجام، پذیرش و مشارکت توجه گردد. در همین راستا آنچه که در طرح نماد مهم بوده و به‌نظر می‌رسد کمتر به آن توجه شده است وجود برنامه‌ای است که بتوان در محیط آموزشی و پرورشی مدارس به‌گونه‌ای اجرا کرد که پنج بعد نگاه کییز را با خود داشته باشد. این مهم میسر نمی‌گردد مگر با شناسایی نقاط ضعف نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان و سپس بازاندیشی آن در راستای تدوین و تکمیل برنامه‌هایی که به درستی در جهت آسیب شناسی، کنترل و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و همچنین توانمندسازی اجتماعی دانش‌آموزان گام بردارد. به همین جهت رویکرد سلامت اجتماعی در واقع بیان‌کننده شاخص‌هایی در طرح‌ریزی و اجرای برنامه‌های تعیین شده اجتماعی می‌باشد که سلامت اجتماعی گروه هدف تامین شود.

پیشنهاد می‌شود که در رابطه با طرح نماد به‌عنوان یک طرح مراقبتی جامع، سرمایه‌گذاری انسانی و تخصصی بیشتری صورت گیرد. این سرمایه گذاری می‌تواند سبب اجرای موثرتر، تداوم و ماندگاری نتایج مثبت طرح گردد. همچنین با توجه به گستردگی دسترسی دانش‌آموزان به فضای رسانه‌ای مجازی، توصیه می‌گردد بخشی از فرایند اجرایی برنامه‌های طرح نماد به‌صورت مجازی برگزار شود تا خلا کمبود نیروی متخصص، کمبود وقت دبیران و حضور کمرنگ والدین در کارگاه‌ها، تا حد زیادی برطرف گردد.

محدودیت‌ها: از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر ناآگاهی جامعه پژوهش در رابطه با ضرورت نقش مددکاری اجتماعی در مدارس می‌باشد که‌این عامل سبب شد در بسیاری از مصاحبه‌های

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

صورت گرفته آگاهی کم مشارکت‌کنندگان در رابطه با این نقش سبب شکل نگرفتن مصاحبه کامل و گرفتن اطلاعات لازم گردد.

پیشنهادها: با توجه به‌این که مشارکت‌کنندگان پژوهش از دانش‌آموزان مدارس و افراد مرتبط با مدارس می‌باشند، پیشنهاد می‌گردد که برنامه درسی و پرورشی مداوم و نظام‌مند در زمینه مراقبت اجتماعی مدارس تدوین و اجرا گردد و نیز پیشنهاد می‌شود در زمینه توسعه نگرش مطلوب در رابطه با لزوم وجود مددکاراجتماعی در مدارس اقداماتی اساسی صورت گیرد.

تضادمنافع: نویسندگان گواهی می‌کنند که هیچ نوع تضاد منافعی [چه نویسندگان با یکدیگر و چه با افرادی خارج از تیم نویسندگان و چه با سازمان‌ها و...] وجود ندارد.

سپاسگزاری: نویسندگان از تمامی دانش‌آموزان، والدین و معلمانی که در این پژوهش همکاری نمودند تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

References:

1. Nazari S, Jafarinia G, Gorgin B, Mahini A. Designing and validating the family education curriculum framework in the field of prevention and coping with social harms of students. Islamic Life Style 2020; 3: p.93-107. http://islamiclifej.com/article-1-786-en.html
2. Samaram E. Social work theories. 2012, Tehran: Allameh Tabatabai University Press. p. 10.[Persian] http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/2992597
3. The document of the national coalition of students' social care system. Laws and Regolations Portal of Islamic Republic of Iran. 2015. [Persian] https://qavanin.ir/Law/TreeText/253908
4. Kazemi A. 30% of students exposed to psychological and social harm, ISNA news agency,. 2018: isna.ir/xd5mZ3. [Persian]
5. Hossini Sangrizeh A, Niazazari K, and Enayati T. Identification of effective factors on empowerment of schools with emphasis on social care system of students. School Administration, 2019. 7(4): p.283-260. [Persian] https://doi.org/10.34785/j010.1398.748
6. Ahadi F, Emami Ahmadabad S. Challenges, conflicts and gaps in implementing the student social care system plan in measuring prevention teachings. The Quarterly Journal of Interdisciplinary Legal Research, 2021. 2(1): p.53-68 .[Persian] https://ilrjournal.ir/article-1-86-en.html
7. Rajabipour M. Student delinquency and the possibility of growth-oriented social prevention (from the point of view of education experts). Police Science Quarterly10(2): p.128-151, 2008 .[Persian] http://pok.jrl.police.ir/article_96993.html
8. Ahmadi-Mousavi M. The role of education in preventing child delinquency and Bz·hdydgy. Crime Prevention Studies, 2013; 1392(27): p.109-146 .[Persian] http://cps.jrl.police.ir/article_13598.html?lang=en
9. Utami R, Amalia N, Prayitno H, Prihandini T, & Pradana F. Internalization of character value of social care for madrasah students ibtidaiyah muhammadiyah in education disruption era. Proceedings of the Proceedings of the 4th Progressive and Fun Education International Conference, Profunedu, 2019; 6-8 August. https://doi.org/10.4108/eai.7-8-2019.2288427
10. Machin L.L, & Proctor R.D. (2021). Engaging tomorrow's doctors in clinical ethics: Implications for healthcare organisations. Health Care Analysis. Journal of Health Philosophy and Policy, 2021; 29(4), p.319–342. https://doi.org/10.1007/s10728-020-00403-z
11. Shek D.T, Lin L, Ma C.M. et al. Perceptions of adolescents, teachers and parents of life skills education and life skills in high school students in Hong Kong. Applied Research Quality Life, 2021; 16(5), p.1847–1860 (2021). https://doi.org/10.1007/s11482-020-09848-9
12. Debra M. Jozefowicz-Simbeni H. An ecological and developmental perspective on dropout risk factors in early adolescence: Role of school social workers in dropout prevention efforts. Children & Schools, 2008. 30(1): p.49-62. https://doi.org/10.1093/cs/30.1.49
13. Sandhu S, Xu J, Blanchard L, Eisenson H, Crowder C, Munoz VS, Drake C, Bettger, JP. A community resource navigator model: utilizing student volunteers to integrate health and social care in a community health center setting. International Journal of Integrated Care, 2021; 21(1): 2, p.1–12. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33597833/
14. Ahmadipour M. The role of rights in maintaining the health and safety of children in society. 2017. The First National Conference on the Globalization of the Rights of Children and Adolescents from the Legal and Psychological Perspective, Mashhad .[Persian] https://civilica.com/doc/771170/
15. Hashemi A, Ghasemi Y. Doing a research by thematic analysis: A practical, step-by-step guide for learning and teaching (Case study: Music usage of M.A. students at Ilam University). Scientific Journal Of Ilam Culture, 2020; 20[64.65]: p.7-33. [Persian]. https://www.farhangeilam.ir/article_106790.html?lang=en

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]